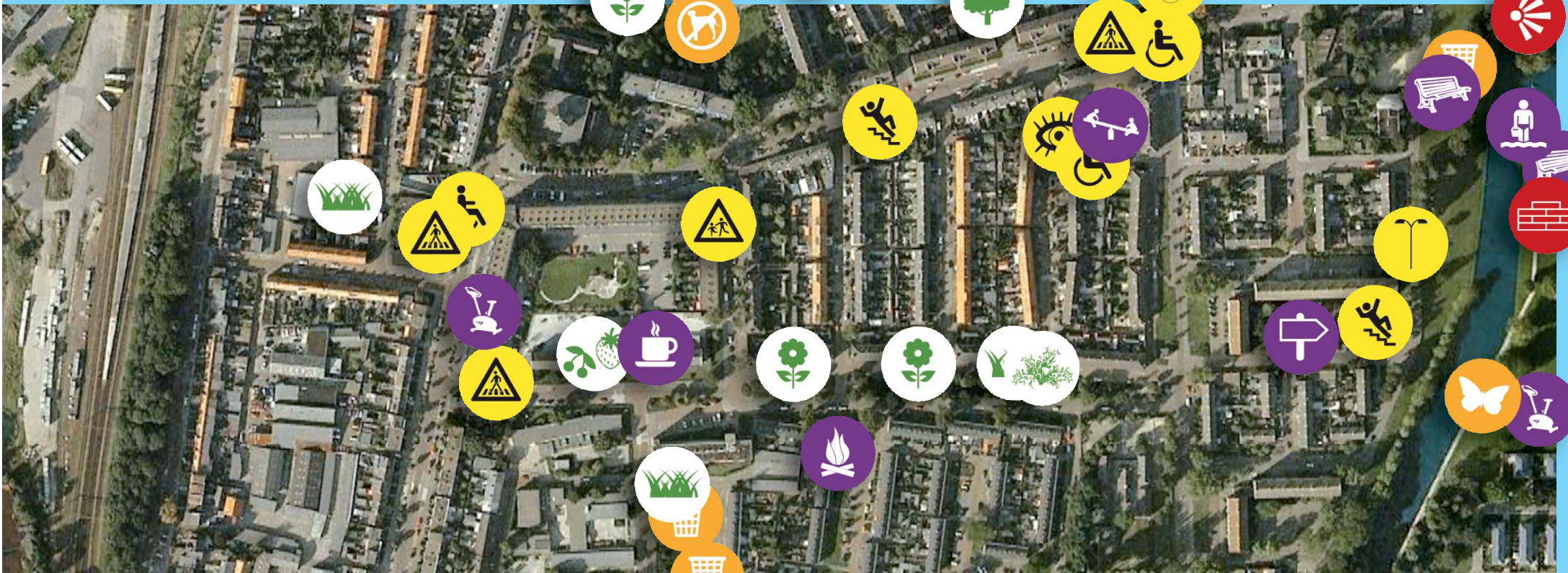

Buurt in beweging

Handleiding voor een wijkatelier
over gezonde leefomgeving

Het wijkatelier

Fase 1 Voorbereiding van het wijkatelier

- Projectorganisatie
- Werving
- Voorlichtingsbijeenkomst

Fase 2 Groepsvorming

Bijeenkomst 1 Kick-off

Fase 3 Onderzoeken

Bijeenkomst 2 Wijkshouw

Bijeenkomst 3 Analyse

Bijeenkomst 4 Visiekaart

Bijeenkomst 5 Bewegen in de wijk

Bijeenkomst 6 Droombeelden

Fase 4 Scheppen

Bijeenkomst 7 Prioriteren

Bijeenkomst 8 Detailuitwerking

Fase 5 Presenteren

Bijeenkomst 9 Voorbereiding presentatie

Bijeenkomst 10a Presentatie aan wijkbewoners

Bijeenkomst 10b Aanbieding aan opdrachtgevers

Buurt in beweging

Handleiding voor een wijkatelier
over gezonde leefomgeving

Dankwoord

Deze handleiding konden wij schrijven dankzij het werk van velen. Joke van Dijk, projectleider Maatschappelijke Dienstverlening van de Gemeente Bergen op Zoom stond aan de wieg van het wijkatelier. Ted Nijssen, opbouwwerker van Samen Sterk in Welzijn, hield de groep dames uit Gageldonk-West bijeen. Wendy Rooze, buurtregisseur van de woningcorporatie Stadlander, zorgde dat de plannen van de dames realistisch bleven. Veel respect hebben wij voor de inzet van de vrouwen die het wijkatelier tot een succes maakten:

Hakima Aboulhamz, Souad Azmani, Jolein Backx ,
Lola Cuba, Conny de Haan, Asiye Kir, Marjan de Kraker,
Lizet de Krom.

Arjaan Hijmans van den Bergh, FORUM

Mathilde Peen, +Architecture

U kunt deze handleiding ook downloaden als pdf via www.forum.nl/gezondheidindebuurt

Inhoudsopgave

1	Inleiding	6		
2	Gezondheid in de wijk	7		
	2.1 Gezondheidsvaardigheden	8		
	2.2 Leefomgeving en gezondheid	9		
3	Praktijk van het wijkatelier	10		
	3.1 Wat is een wijkatelier?	10		
	3.2 Uitvoering	11		
	3.3 Fase 1 Voorbereiding	12		
	<i>Projectorganisatie</i>			
	<i>Werving</i>			
	<i>Voorlichtingsbijeenkomst</i>			
	3.4 Fase 2 Groepsvorming	18		
	<i>Bijeenkomst 1 Kick-off</i>			
	3.5 Fase 3 Onderzoeken	20		
	<i>Bijeenkomst 2 Wijkshouw</i>			
	<i>Bijeenkomst 3 Analyse</i>			
	<i>Bijeenkomst 4 Visiekaart</i>			
	<i>Bijeenkomst 5 Bewegen in de wijk</i>			
	<i>Bijeenkomst 6 Droombeelden</i>			
	3.6 Fase 4 Scheppen	28		
	<i>Bijeenkomst 7 Prioriteren</i>			
	<i>Bijeenkomst 8 Detailuitwerking</i>			
	3.7 Fase 5 Presenteren	30		
	<i>Bijeenkomst 9</i>			
	<i>Voorbereiding presentatie</i>			
	<i>Bijeenkomst 10a</i>			
	<i>Presentatie aan wijkbewoners</i>			
	<i>Bijeenkomst 10b</i>			
	<i>Aanbieding aan opdrachtgevers</i>			
	3.8 Vasthouden van de doelgroep	33		
	3.9 Nog meer mogelijkheden	34		
	Bijlagen	35		
	B1 Wijkshets Gageldonk-West	35		
	B2 Wervingsfolder	36		
	B3 Uitnodiging informatiebijeenkomst	37		
	B4 Een groen en gezond advies <i>(los ingestoken bijlage)</i>			

1 Inleiding

Eigen verantwoordelijkheid. Dat is de laatste jaren het devies waarmee de overheid haar eigen rol terugdringt. Heel veel mensen *kunnen* en *willen* die eigen verantwoordelijkheid ook nemen. Anderen hebben een steuntje in de rug nodig. Mensen die in achterstandswijken wonen beschikken soms niet over de juiste kennis, vaardigheden en sociale netwerken om verantwoordelijkheid te nemen en verbetering in de eigen situatie te brengen. Wel hebben ze allerlei ideeën hierover. Sociale activering (empowerment) is dan nodig om deze burgers bij het beleid te betrekken. De methode van het wijkatelier biedt daar mogelijkheden toe.

In deze brochure kan men lezen hoe wijkbewoners gesprekspartner kunnen worden van gemeente en/of woningcorporatie. Het beleidsonderwerp dat werd gekozen voor deze handleiding is de gezonde leefomgeving.

De gemeente Bergen op Zoom startte in 2009 met het project Gezond Inrichten, bedoeld om van de wijk Gageldonk-West een beweegvriendelijke wijk te maken. Ze wilde hier graag de bewoners bij betrekken. De gemeente vroeg en kreeg subsidie

van ZonMw (VWS) om dit mogelijk te maken. De gemeente nodigde FORUM uit om samen met het lokale welzijnswerk en de woningcorporatie een wijkatelier op te zetten. Het succesvolle wijkatelier dat vervolgens in Bergen op Zoom plaatsvond vormt de illustratie bij deze handleiding.

2 Gezondheid in de wijk

Bij de meeste mensen staat gezondheid bovenaan de lijst van belangrijke voorwaarden voor een gelukkig leven. Het lijkt geruststellend dat de gezondheidszorg in Nederland een hoog niveau heeft. Toch heeft het merendeel van de factoren die de gezondheid beïnvloeden weinig te maken met de kwaliteit van de zorg. Vooral sociaaleconomische factoren zijn van invloed, zoals opleiding, inkomen, woon- en werkomgeving en de toegang tot de zorg.

Verschillen in de gezondheid tussen mensen die het gevolg zijn van sociaaleconomische factoren noemen beleidsmakers ‘sociaaleconomische gezondheidsverschillen’, afgekort tot SEGV. In een onderzoek uit 2008¹ blijkt dat bewoners van achterstandswijken een slechtere gezondheid hebben dan mensen in de rest van Nederland. Zij leven gemiddeld enkele jaren korter.

Allochtone doelgroepen lopen meer risico op een slechte gezondheid dan autochtonen. Dat komt vooral doordat veel allochtonen een lage sociaaleconomische status hebben en daardoor in achterstandswijken wonen.

Sociale factoren die van invloed zijn op de gezondheid

- kwaliteit van lucht en huisvesting;
- hygiëne thuis, op straat, werk of school;
- positieve houding van de sociale omgeving tegenover gezondheid;
- leefstijl en persoonlijke ontwikkeling;
- stress;
- toegang tot effectieve zorg.

Bron: Ministers van VWS en WWI. Naar een weerbare samenleving. Beleidsplan aanpak gezondheidsverschillen op basis van sociaaleconomische achtergronden, 2008

¹ RIVM. Gezondheid in veertig krachtwijken. 2008

Sommige gezondheidsproblemen komen vaker voor bij migrantengroepen. De ziektelast (de hoeveelheid verlies aan gezonde levensjaren) ligt bij niet-westerse allochtonen 22% hoger dan bij autochtonen.

2.1 Gezondheidsvaardigheden

Mensen zijn zelf verantwoordelijk voor de eigen gezondheid. Maar niet alle mensen zijn voldoende in staat om die verantwoordelijkheid te nemen. Ze hebben de juiste informatie, kennis en vaardigheden nodig om verantwoordelijkheid te kunnen nemen voor hun gezondheid en om effectief gebruik te maken van de gezondheidszorg. Men noemt dit 'gezondheidsvaardigheden'. Mensen met goede gezondheidsvaardigheden zijn gemiddeld gezonder, blijkt uit onderzoek.

Het betreft bijvoorbeeld de vaardigheid om een voorlichtingsfolder te lezen en te begrijpen, in staat zijn om de juiste vragen bij de dokter te stellen en informatie van de dokter te begrijpen, in staat zijn om informatie over gezondheid via internet op te zoeken.

Mensen met goede gezondheidsvaardigheden kunnen een bijdrage leveren aan de verbetering van de gezondheidszorg. De kwaliteit van gezondheidsvoorlichting zou bijvoorbeeld

Sommige gezondheidsproblemen komen vaker voor bij allochtonen

- overgewicht bij Surinamers, Antillianen, Marokkanen en Turken;
- diabetes mellitus bij oudere Turken, Marokkanen en Surinamers;
- eenzaamheid en depressieve klachten bij Turkse en Marokkaanse ouderen;
- depressiviteit en zelfmoordpogingen bij Turkse en Hindostaanse meisjes;
- hogere babysterfte bij niet-westerse allochtone groepen.

Bron: FORUM, Preventie Gezondheidsachterstanden Allochtonen, 2012

Definitie van gezondheidsvaardigheden

Gezondheidsvaardigheden zijn de vaardigheden van individuen om informatie over gezondheid te verkrijgen, te begrijpen en te gebruiken bij het nemen van gezondheidsgerelateerde beslissingen.

Bron: M. Fransen, K. Stronks en M. Essink-Bot. Gezondheidsvaardigheden: Stand van zaken. AMC 2011

verbeteren als mensen hun eigen opvattingen over het bevorderen van de gezondheid kunnen delen. Voorlichters kunnen dan de gezondheidsinformatie goed afstemmen op de wensen en behoeften van de mensen.

2.2 Leefomgeving en gezondheid

Ook voor het beleid dat de gemeente maakt om een gezonde leefomgeving te stimuleren is het nuttig om wijkbewoners te betrekken. Ze weten als geen ander wat de sterke en zwakke punten zijn in de eigen leefomgeving en kunnen de belangrijkste adviseurs van de gemeente zijn.

De leefomgeving heeft een grote invloed op de gezondheid. De inrichting ervan kan gezond gedrag zoals wandelen, fietsen, sporten en spelen van wijkbewoners bevorderen.² Daar zijn veilige fietsroutes en wandelpaden voor nodig en bijvoorbeeld aantrekkelijke speelplekken voor kinderen. De aanwezigheid van publieke ruimte voor ontmoeting en recreatie is goed voor het sociaal welbevinden van omwonenden. Een bankje of een picknicktafel in een groene omgeving draagt bij aan een rustgevende uitstraling van de woonomgeving. Drukke en onveilige verkeerssituaties zijn juist weer slecht voor de gezondheid!

Hoe kan men gezondheidsvaardigheden verbeteren?

- Schrijf alle informatie over gezondheidsonderwerpen op in eenvoudig Nederlands (taalniveau B1).
- Train hulpverleners in eenvoudig en duidelijk communiceren.
- Neem tijd om mensen te begeleiden bij het aanpakken van hun gezondheidsproblemen.
- Betrek mensen bij het maken van lokaal beleid voor zorg en gezondheidsbevordering.

Bron: M. Fransen, K. Stronks en M. Essink-Bot. Gezondheidsvaardigheden: Stand van zaken. AMC 2011

² Nationaal Kompas Volksgezondheid.
www.nationaalkompas.nl/gezondheidsdeterminanten/omgeving/milieu/inrichting/hoe-beinvloedt-een-gezond-ingerichte-leefomgeving-de-gezondheid/

3 Praktijk van het Wijkatelier

3.1 Wat is een wijkatelier?

Het wijkatelier is een uitstekende methode om mensen deelgenoot te maken van beleid. De methode brengt mensen uit de wijk samen die zich betrokken voelen bij een onderwerp. Het biedt ze ondersteuning bij het onderzoeken van een probleem en het uitwerken van oplossingen.

De methode van het wijkatelier wordt bij veel verschillende onderwerpen toegepast.

Training en belangenbehartiging

Het wijkatelier is een training maar biedt ook ondersteuning aan een belangengroep.³ Door deel te nemen aan een wijkatelier leren mensen vergaderen, plannen, samenwerken en afspraken maken. Ze krijgen inzicht in het spanningsveld tussen de eigen wensen en de beperkingen die er zijn uit financieel of beleidsmatig oogpunt.

In een atelier over gezondheid kunnen deelnemers bijvoorbeeld van alles leren over de relatie tussen de leefomgeving, beweeggedrag en de eigen gezondheid. Ze krijgen inzicht in

de voorzieningen die er in de wijk zijn of juist ontbreken. Deelnemers leren eigen ervaringen, wensen en ideeën te verwoorden en ze uit te werken tot concrete plannen. Aan het einde van het wijkatelier presenteren de deelnemers hun voorstellen aan vertegenwoordigers van de gemeente of andere opdrachtgevers. Ook de vaardigheden die daar nodig voor zijn maken zij zich eigen in het wijkatelier.

Wijkbewoners die aan het atelier deelnemen, ontdekken dat zij gesprekspartner zijn van gemeente of andere opdrachtgevers. Zij voelen zich serieus genomen als vertegenwoordiger van de wijk en ontdekken dat actieve participatie mogelijk is.

De drempel voor deelname aan een wijkatelier is heel laag. Het vindt plaats in de vertrouwde omgeving, deels met vrienden en bekenden uit de wijk. Een wijkatelier is daarom heel geschikt om een stem te geven aan diegenen die men op andere wijze moeilijk in beweging krijgt.

Mensen die aan een wijkatelier hebben deelgenomen weten dat ze invloed op vernieuwing in de eigen omgeving kunnen uitoefenen. Zij zullen dat inzicht weer delen in de kennissenkring en in de wijk.

3.2 Uitvoering

Een wijkatelier bestaat uit vijf tot twaalf bijeenkomsten van ongeveer anderhalf uur. Aan een wijkatelier kunnen maximaal vijftien mensen deelnemen. Als er meer belangstellenden zijn kan men beter twee groepen samenstellen.

Het wijkatelier kent een aantal te onderscheiden fasen. Deze fasen zijn: voorbereiding, groepsvorming, onderzoeken, scheppen, presenteren. De hoeveelheid bijeenkomsten per fase is afhankelijk van de hoeveelheid werk die de deelnemers moeten verzetten om tot een goede presentatie aan het einde te komen. Die hoeveelheid werk hangt weer af van het aantal onderwerpen dat men wil behandelen, de voorkennis van de deelnemers en hun ervaring met ontwerpen en presenteren.

Voorbeelden van onderwerpen voor een wijkatelier (FORUM)

Wonen

De eerste wijkateliers van FORUM gingen over de (her-)inrichting van woningen of de woonomgeving. Samen met een architect ontwierpen Turkse en Marokkaanse bewoners in Malburgen (Arnhem) een nieuw type woning. In Zwijndrecht werden portiekflats gerenoveerd.

Groen

In Utrecht en Zwolle organiseerde FORUM groenateliers, waarin wijkbewoners plannen uitwerkten voor de inrichting van de groene ruimte in de wijk.

Leefbaarheid

Onder andere in Hoorn voerde FORUM een wijkatelier over leefbaarheid in de wijk uit. Bewoners droegen oplossingen aan voor problemen zoals overlast in een wijk.

Zorg en gezondheid

In Roosendaal besloten Turkse ouderen na een wijkatelier van FORUM dat zij graag een woonzorgvoorziening speciaal voor Turkse ouderen wilden. De woningbouwcorporatie was betrokken bij het wijkatelier en heeft aan het eind van het wijkatelier toegezegd dat zij woningen voor Turkse ouderen zal realiseren. In Bergen op Zoom bedachten moeders uit een achterstandswijk plannen die wijkbewoners stimuleren tot meer bewegen.

3.3 Fase 1 Voorbereiding

Opdrachtgever

De opdrachtgever van een wijkatelier vindt actieve betrokkenheid van bewoners belangrijk. In de praktijk is dat meestal de gemeente of een woningcorporatie. De opdrachtgever stelt de doelen, doelgroepen en de randvoorwaarden van het wijkatelier vast en is aan het begin, halverwege en aan het eind van het traject aanwezig bij de bijeenkomsten. De rol van de opdrachtgever is doorslaggevend bij de uitvoering van de plannen die de wijkbewoners ontwikkelen.

Een belangrijke tip voor de opdrachtgever

Deelnemers aan een wijkatelier investeren veel tijd en energie in het project. Ze werken op vrijwillige basis gedurende een lange periode intensief aan plannen voor de gemeenschap. Als na de presentatie van de plannen blijkt dat het allemaal prachtig is maar onbetaalbaar of het past niet in het gemeentelijke beleid, kan er een grote desillusie ontstaan. Men bereikt dan het tegenovergestelde van wat de bedoeling is. Het vertrouwen dat bewoners invloed op de leefomgeving kunnen uitoefenen is dan geschaad. Beleidsmakers kunnen in de toekomst weerstand of gebrek aan enthousiasme tegenkomen wanneer weer actieve deelname van bewoners wordt gevraagd.

Project Gezond Inrichten

De gemeente Bergen op Zoom wil van Gageldonk-West een wijk maken waar de openbare ruimte bewoners uitnodigt tot meer bewegen. Bewoners moeten ook meer inzicht krijgen in factoren die hun beweeggedrag beïnvloeden.

De gemeente heeft FORUM gevraagd een wijkatelier te ontwerpen en te begeleiden voor vrouwelijke (moeders) bewoners van Gageldonk-West. De doelstellingen van dit atelier zijn:

- a. deelnemers bewust maken van het belang van beweging en van hun voorbeeldfunctie voor (hun) kinderen;
- b. inzicht krijgen in de wensen en behoeften van deelnemers over bewegen in hun wijk en wat er voor nodig is om hen zover te krijgen;
- c. deelnemers betrekken bij de inrichting van de sociale leefomgeving.

Het wijkatelier maakt deel uit van het gemeentelijke project Gezond Inrichten Gageldonk-West. Gezond Inrichten is één van de acht projecten in het Wijkontwikkelingsplan Gageldonk-West 2008 – 2018. De regie daarvan is in handen van gemeente en woningcorporatie Stadlander.

De opdrachtgever doet er goed aan te bewaken dat de plannen die de deelnemers ontwikkelen realistisch blijven. Zonder de creativiteit af te remmen, uiteraard!

Partners in het project

Organisatie

De organisatie van het wijkatelier ligt bij voorkeur in de handen van een lokale welzijnsinstelling. In ieder geval een instelling die de wijk en haar bewoners goed kent. De welzijnsinstelling is verantwoordelijk voor de werving en begeleiding van de deelnemers aan het wijkatelier. Medewerkers van de instelling houden gedurende de projectperiode intensief contact met de deelnemers, vooral ook in de tijd tussen de bijeenkomsten door. Werving en het onderhouden van contacten kost veel tijd, gemiddeld 50 uur.

De welzijnsinstelling regelt ook de ruimte en de faciliteiten voor de bijeenkomsten en de verzorging van koffie en thee.

- Organisatie: welzijnswerk of opbouwwerk

Uitvoering

In beginsel doet een externe trainer – soms in samenwerking met een inhoudelijk deskundige – de uitvoering van het wijk-

Bewaken van wat realistisch is

De vrouwen uit Gageldonk-West presenteerden na afloop van het wijkatelier hun ideeën aan de wijkbewoners. De opdrachtgevers (medewerkers van de gemeente Bergen op Zoom en woningcorporatie Stadlander) waren daarbij aanwezig. Zij verklaarden dat de plannen van de vrouwen stuk voor stuk haalbaar en realistisch zijn. Gedurende de projectperiode hielden de verantwoordelijke gemeenteambtenaar en de buurtregisseur van de woningcorporatie de opdrachtgevers voortdurend op de hoogte. Zij zorgden er voor dat de plannen van de deelnemers aan het wijkatelier realistisch bleven. De deelnemers hebben de positieve reactie van de opdrachtgevers als heel motiverend ervaren. De kans is daardoor groot dat deze groep deelnemers bij het maken van keuzen en de uitvoering van de plannen betrokken zal blijven.

Rol van het welzijnswerk

Het welzijnswerk is er voor de voeding, het cement, de vertrouwdeheid, het motiveren en verbinden van mensen aan het onderwerp van het atelier.

Bron: Peter Schmitz. Praktijkboek Ateliers. FORUM 2006

atelier. Het is de bedoeling dat een medewerker van het lokale welzijnswerk later de rol van trainer overneemt. De voortdurende aanwezigheid van deze medewerker gedurende het atelier – bij wijze van ‘training on the job’ – is een voorwaarde.

Een externe partij – bijvoorbeeld FORUM – kan de coördinatie van het inhoudelijk deel voor haar rekening nemen. Deze partij stelt dan het team van trainer en inhoudelijk deskundige samen en begeleidt hen gedurende de projectperiode.

Bij alle bijeenkomsten is de aanwezigheid van een observator/notulist noodzakelijk.

- Uitvoering: trainer, inhoudsdeskundige, observator/notulist

Deelnemers aan het wijkatelier

De opdrachtgever stelt vast wat de doelgroep van het wijkatelier is, maar de welzijnsinstelling bekijkt wie zij wil uitnodigen. Het lijkt gemakkelijk om die mensen te vragen die al actief zijn in wijkverenigingen, commissies of raden. Het wijkatelier is echter bedoeld om ook een stem te geven aan diegenen die men normaal gesproken niet hoort of niet bereikt. Het vergt inspanning van de welzijnswerker of opbouwwerker om via persoonlijke contacten die mensen te vinden

Welke deskundigen nodigen we uit?

Het wijkatelier in Bergen op Zoom werd in opdracht van FORUM begeleid door een landschapsarchitect met veel ervaring in wijkvernieuwingsprojecten.

Als deelnemers bijvoorbeeld meer over gezondheid willen weten kan men deskundigen zoals een gezondheidsvoorlichter of vertegenwoordigers van zorgvoorzieningen uitnodigen.

Doelgroepen

In Bergen op Zoom wilde de gemeente bewoners van Gageldonk-West stimuleren tot meer bewegen. De gemeente en de woningcorporatie Stadlander besloten moeders uit te nodigen voor deelname aan het wijkatelier. Moeders hebben meer inzicht in het gebruik dat kinderen maken van speel- en beweegmogelijkheden in de wijk, was de gedachte.

waar het om gaat. Het netwerk van reeds actieve mensen (tussenpersonen) in de wijk kan een handige ingang zijn.

Bij de werving van deelnemers kan men gebruik maken van een aantrekkelijk vormgegeven flyer. Deze flyer bevat in het kort een uitleg van wat een wijkatelier is, wie er aan mee kan doen, wat de doelen zijn, hoeveel tijd het kost en waar men meer informatie kan verkrijgen. In de bijlagen is de flyer die in Bergen op Zoom werd gebruikt opgenomen.

Profielschets

Een profielschets van de gewenste deelnemers kan helpen bij de werving en selectie. De projectleiding bepaalt hoe de samenstelling van de groep deelnemers er idealiter uitziet. Niet altijd heeft men de luxe om uit velen te kunnen kiezen, maar het opstellen van een profielschets maakt het scherper welke bewoners men wil uitnodigen en waarom.

Voorlichtingsbijeenkomst

Een voorlichtingsbijeenkomst is een uitstekend middel om het idee van het wijkatelier over te dragen en vragen van belangstellenden te beantwoorden. Zij krijgen een presentatie van de doelstelling, het programma en de te gebruiken methoden.

Profielschets deelnemers Wijkatelier Bergen op Zoom

De projectgroep besloot dat de groep volledig moet bestaan uit vrouwen. Verder moest het gezelschap zoveel mogelijk een doorsnee zijn van de wijkbewoners. Uit deze eisen volgde een profielschets voor de deelnemers.

- vrouw;
- woonachtig in de wijk;
- hoog percentage moeders;
- zowel allochtone als autochtone deelnemers;
- affiniteit/contacten met andere doelgroepen in de wijk (vaders, kinderen);
- verschillende leeftijdscategorieën (25 – 80 jaar);
- beschikbaar tijdens schooltijd;
- communicatief vaardig.

Bij deze bijeenkomst zijn niet alleen geïnteresseerde wijkbewoners aanwezig. Ook welzijnswerkers, wijkmanagers, buurtregisseurs, adviseurs van de wooncorporatie, GG&GD en vertegenwoordigers van gemeentelijke afdelingen zoals bijvoorbeeld Openbare Ruimte zijn uitgenodigd.

Tijdens de bijeenkomst kunnen geïnteresseerde wijkbewoners een aanmeldingsformulier invullen. Met de belangstellenden bespreekt de projectleiding direct wat een geschikte dag of avond kan zijn voor het houden van de bijeenkomsten.

Schatting van de duur

Projectorganisatie	1 maand
Werving	1 maand
Bijeenkomsten	3 – 6 maanden
Rapportage	1 maand
Totaal	6 – 12 maanden

Planning en budget

Het is gebruikelijk om eens in de twee weken een atelier-bijeenkomst te houden. Eens per week kan te belastend zijn. Een langere tussenperiode dan twee weken heeft het risico dat de deelnemers minder betrokken raken en dat de groep uiteenvalt.

De gefaseerde opbouw van het wijkatelier vereist een minimaal aantal van vijf bijeenkomsten. Het uitgangspunt is tien bijeenkomsten, maar als er minder tijd beschikbaar is kan men sommige onderwerpen samenvoegen.

De hoogte van het benodigde budget is afhankelijk van een aantal zaken. Is er een externe trainer nodig? Wil de groep externe deskundigen uitnodigen? Welke materialen en audiovisuele middelen heeft de groep nodig? Maakt de groep excursies? Moet er ruimte worden gehuurd voor de bijeenkomsten of de eindpresentatie? Hoeveel bijeenkomsten vinden plaats? Welke eisen stelt men aan de catering? Wordt het eindadvies een eenvoudig rapportje of een mooie kleurrijke publicatie?

Met andere woorden, het is lastig om een aanwijzing te geven van het benodigde budget. Het kader hiernaast bevat een opsomming van mogelijke kostenposten.

Kosten wijkatelier (voorbeeld)

Personeelskosten

- welzijnswerk/opbouwwerk;
- gemeenteambtenaar;
- functionaris woningcorporatie.

Activiteitenkosten

Honoraria

- trainer;
- deskundigen.

Excursies

- vervoer;
- verblijf.

Huur

- atelierruimte;
- ruimte eindpresentatie.

Materiaalkosten

- fotocamera's;
- laptop;
- beamer;
- divers knutselmateriaal.

Catering

- atelier;
- eindpresentatie.

Publicaties

(folders, advies, rapportage)

- redactie;
- vormgeving;
- drukkosten.

3.4 Fase 2 Groepsvorming

Bijeenkomst 1: Kick-off bijeenkomst

Doelstelling

De kick-off bijeenkomst staat in het teken van kennismaking, introductie en groepsvorming.

Benodigde materialen

Een heel belangrijk instrument is een grote plattegrond van de wijk. Bij veel bijeenkomsten zitten de deelnemers rondom de plattegrond; dus deze moet een groot formaat hebben. Nog mooier is een uitvergroete luchtfoto van de wijk. De gemeente heeft meestal wel de beschikking over dergelijke foto's.

De luchtfoto (of plattegrond) moet op een stevige, draagbare ondergrond worden geplakt. Een ondergrond bovendien die het mogelijk maakt om er houten prikkertjes in te steken. In de loop van het atelier zijn er diverse prikkertjes en plakker-tjes nodig om plekken op de kaart te markeren.

Programma

De deelnemers zitten rond de plattegrond. Ze introduceren zichzelf door de plek waar ze wonen met een prikkertje in de plattegrond aan te geven. De trainer stelt ze een aantal

algemene vragen, zoals: hoe heet je, wat is de gezinssamenstelling, wat doe je overdag, hoelang woon je al in de wijk? Daarna volgen vragen over het wonen in de wijk. Bijvoorbeeld vragen zoals: hoe vind je het om in jouw straat te wonen? Wat vind je de lelijkste plek in de wijk?

Ook wil de trainer graag weten wat de motivatie van eenieder is om aan het wijkatelier deel te nemen. Afhankelijk van het gekozen thema kan de trainer doorvragen naar een specifieke mening en ervaringen. Bewoners vertellen meestal uit zichzelf al heel veel over de wijk.

Aan het einde van de bijeenkomst geeft de trainer een toelichting op het programma voor de volgende bijeenkomst. De volgende keer doen de deelnemers een wijkschouw. Ze maken dan in groepjes een wandeling door de wijk, gewapend met een fototoestel. De deelnemers moeten daarvoor worden ingedeeld in groepjes. En ze moeten een instructie krijgen over waar ze precies op moeten letten bij het identificeren van plekken.

Resultaten

- een overzicht van woonlocaties in de wijk van alle deelnemers;
- een indruk van de beleving van de wijk;
- een inzicht in de motivatie van mensen om aan het wijkatelier deel te nemen;

- instructie voor de wijkschouw (de volgende bijeenkomst);
- verdeling van deelnemers over verschillende groepjes/
thema's voor de wijkschouw.

3.5 Fase 3 Onderzoeken

Bijeenkomst 2: Wijkschouw

Doelstelling

Het maken van een functionele en ruimtelijke analyse van de wijk

Benodigde materialen

Er zijn fototoestellen nodig, één per groepje deelnemers. Tevens kabels om de gemaakte foto's achteraf op een computer te kunnen zetten.

Programma

De deelnemers zijn verdeeld (vorige bijeenkomst) over vier of vijf groepjes.

Ieder groepje heeft een thema gekregen. De opdracht aan ieder groepje is om zoveel mogelijk foto's te maken die de stand van zaken rondom dat thema in de wijk belichten.

De route is van tevoren globaal opgesteld door de deelnemers, in overleg met de trainer en de welzijnswerker of buurtregisseur. De wandelroute zelf duurt niet langer dan twee uur.

Resultaten

De deelnemers hebben inzicht gekregen in de functionele en ruimtelijke aspecten van de wijk. Ze hebben leren kijken naar details in de wijk en ze kunnen voorstellen voor verbetering benoemen. De foto's die ze hebben gemaakt vormen belangrijk materiaal voor de verdere analyse en de presentatie.

Vijf thema's voor de wijkshow in Gageldonk-West

1. Groenvoorziening

Welke planten en bomen zijn er? Welke groengebieden zijn mooi en geslaagd, welke niet? Kan men bijvoorbeeld het bestaande groen gebruiken, om in te zitten? Is het vrij toegankelijk of privé? Is er water (vijvers, plassen)? Heeft het water kwaliteit?

2. Veiligheid

Waar zijn veilige en onveilige verkeerssituaties? Wat kan beter? Waar is het sociaal veilig door de aanwezigheid van veel mensen of toezicht? Waar is het onveilig, donker of verlaten? Is het overal prettig (en mooi) verlicht?

3. Milieu

Waar is het schoon, waar is het vies? Ligt er zwerfvuil of hondenpoep? Waar is de openbare ruimte verloederd? Waar zijn bushokjes of bankjes kapot? Waar is graffiti gespoten? Zijn er dieren aanwezig?

4. Functies

Waar kan men gebruik maken van de openbare ruimte? Waar zijn ontmoetingsplaatsen? Waar missen deze? Waar kan men recreëren? In welke vorm: sport, muziek, speelplaats, voetbalveld, aan het water? Mis je functies, bijvoorbeeld bankjes of tafels?

5. Materiaalgebruik en ruimte

Wat zijn mooie gebieden langs de wandelroute? Is er een mooi uitzicht? Wat zijn prettige paden, welke niet? Wat is vuil, wat blijft mooi? Waar is straatmeubilair (bank, lantaarn, paaltje, afvalbakken, kunst). Is het vandalismebestendig? Past het in de buurt?

Bijeenkomst 3: Analyse

Doelstelling

Zichtbaar maken van de positieve en negatieve locaties in de wijk

Benodigde materialen

De grote luchtfoto (met de eerder geplaatste prikkers er nog in), rode en groene stickertjes. De fototoestellen, een laptop, een beamer en een projectiescherm (of gladde witte wand).

Programma

Ieder groepje toont de gemaakte foto's – met behulp van laptop en beamer – en vertelt bij iedere foto waarom die is gemaakt. Zo passeren de gekozen thema's de revue. De trainer zorgt er voor dat steeds de relatie tussen de wijk, de foto en het thema gelegd wordt.

De notulist maakt aantekeningen van de locaties die de deelnemers noemen en de opmerkingen die er bij zijn geplaatst. Deze lijst met aantekeningen is nodig voor het volgende programmaonderdeel.

Na de vertoning van de foto's scharen de deelnemers zich weer rondom de plattegrond. De trainer haalt een vel met kleine rode en groene stickertjes tevoorschijn. Alle genoemde locaties krijgen een stickertje. Een groene voor een positieve

Een greep uit de resultaten van de wijkshow Gageldonk-West

Piuspark

- auto's parkeren op het grasveld (-)
- te weinig verlichting (-)
- veel mogelijkheden, ook voor sport en spel (+)

Kamperfoeliestraat

- losse stoeptegels (-)
- boomwortels (-)
- overvolle vuilnisbakken (-)
- gezellig en gemoedelijk plein (+)

Acaciaplein

- veel voorzieningen voor kids en goed afgezet (+)
- schitterende bomen en een groot plein (+)

Vijverbergpark

- mooie groene oase (+)
- blauwalg in het water, vies water, ratten (-)
- plek voor drugsdealers (-)
- onveilig pad langs het water

Kastanjelaan

- Nabij winkel 'Action' gevaarlijke uitrit, onduidelijke parkeersituatie (-)

Kamillelaan

- afgesloten brandgang (-)

beoordeling, een sterk punt of een kans. Rode stickers zijn voor negatieve bevindingen en bedreigingen van de leefomgeving.

Resultaat

De deelnemers hebben alle door hen beoordeelde plaatsen in de wijk op de luchtfoto of plattegrond gemarkeerd met rode en groene stickers.

Bijeenkomst 4: Visiekaart

Doelstelling

Het zichtbaar maken van bewonerswensen en verbetervoorstellen.

Benodigde materialen

De grote luchtfoto/plattegrond, een vel met symbooltjes⁴ en houten prikkertjes.

De symbooltjes corresponderen met de thema's die zijn gebruikt bij het indelen van de groepen. De symbooltjes moeten eenduidig zijn en te gebruiken door mensen met verschillende culturele achtergronden.

Deelnemers knippen de symbooltjes uit en plakken ze op de prikkertjes vast, als een vlaggetje.

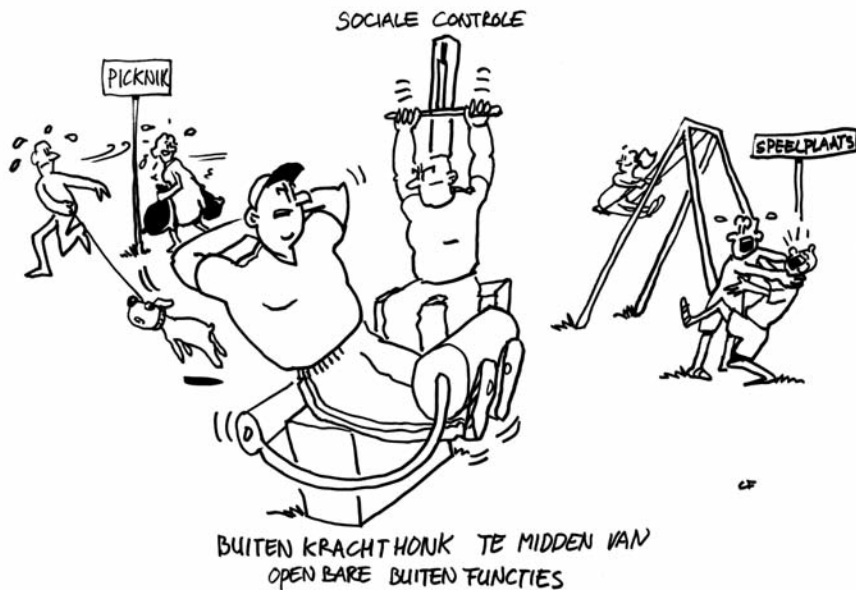
⁴ FORUM maakte gebruik van symbooltjes die door +Architecture zijn ontwikkeld.

Programma

De deelnemers bespreken de met rode en groene gemarkeerde locaties op de kaart. Ze gebruiken de symbooltjes en prikkertjes om aan te geven welke verbetering op de locaties wenselijk is.

Resultaat

De bewonersideeën en wensen staan op de kaart. Het is een visiekaart die onafhankelijk van taal en cultuur leesbaar is en individuele wensen zichtbaar maakt.

Symboolkaartjes

In Gageldonk-West gebruikten de deelnemers gekleurde symboolkaartjes met verschillende afbeeldingen:

- groen (groenvoorziening): gras, bomen, bloemen, struiken;
- geel (veiligheid): verlichting, toezicht, hekwerk;
- oranje (milieu): prullenbak, hond, overige dieren;
- paars (functies, voorzieningen): buitenfitness, picknickbank, bankje, waterkraan, BBQ, speelplaats, uitzicht, openbare WC, prieeltje.

Bijeenkomst 5: Bewegen in de wijk

Doelstelling

Het maken van een analyse hoe deelnemers door de wijk bewegen. Gezond inrichten betekent dat er aandacht moet zijn voor bewegen in de wijk. De fysieke ruimte moet zodanig worden ingericht dat ze tot beweging uitnodigt.

Benodigde materialen

De grote luchtfoto/plattegrond is digitaal aanwezig, zichtbaar voor iedereen via projectie. Er is een laptop. De software biedt de trainer mogelijkheden om ter plekke in de geprojecteerde foto of kaart te tekenen.

Programma

De trainer vraagt iedere deelnemer wat zijn of haar dagelijkse loop- en fietsroutes door de wijk zijn. Deze routes tekent de trainer direct in op de geprojecteerde luchtfoto/plattegrond. Zo komt de dagelijkse actieradius van de deelnemers in beeld. De trainer vraagt ook naar de routes door de wijk die vrienden en familieleden veel gebruiken.

De locaties in de wijk waar men kan sporten verschijnen op de kaart, evenals de speellocaties voor kinderen.

Persoonlijke ervaringen bewegen in de wijk; te voet en per fiets vanuit de thuissituatie

Bewegingsanalyse Gageldonk-West

De gemeente Bergen op Zoom heeft haar voorstellen voor looproutes door de wijk aan de deelnemers beschikbaar gesteld. Eén van de routes die de gemeente op het oog heeft (het zogenaamde 'kindlint') is weliswaar veilig maar verbindt niet de plekken waar kinderen dagelijks komen, zoals de scholen. Het valt de deelnemers aan het wijkatelier ook op dat de gemeente het Vijverbergpark helemaal niet betreft in de routes. De analyse laat zien dat er relatief veel speel- en beweegmogelijkheden in de wijk zijn voor jonge kinderen. Voor tieners, volwassenen en ouderen is er echter heel weinig.

Resultaat

De deelnemers hebben een overzicht van de huidige en wenselijke mogelijkheden tot bewegen in de wijk. Ze maken daarbij onderscheid tussen de verschillende leeftijdsgroepen.

Bijeenkomst 6: Droombeelden

(moodboards)⁵

Doelstelling

Deelnemers verbeelden in een brainstormsessie een gedroomde leefomgeving, niet gehinderd door kennis en praktische bezwaren.

Benodigde materialen

Nodig zijn grote gekleurde vellen (posterformaat) van stevig papier of karton. Verdere benodigdheden: tijdschriften met foto's en afbeeldingen (of vellen met via internet verzamelde afbeeldingen), scharen, lijm, kleurstiften. Plakband om de vellen aan de muur te kunnen bevestigen na afloop.

Programma

Het is een creatieve bijeenkomst. Deelnemers maken in duo's een collage of moodboard van hun ideale leefomgeving.

Bestaande mogelijkheden voor bewegen via sport, spel en recreatieve beweging

⁵ Een handige manier om te brainstormen over de inrichting van de ruimte is het maken van een sfeercollage, ook wel moodboard genoemd. Een moodboard is een sfeercollage van beelden die je verzamelt uit tijdschriften of print vanaf je computer.

Ze gebruiken daar foto's en afbeeldingen voor die de trainer heeft meegenomen. Ze kunnen in tijdschriften staan, maar de trainer kan in de voorbereiding op het internet afbeeldingen zoeken over de thema's die in het wijkatelier aan de orde zijn gekomen. Die afbeeldingen zet de trainer in groepjes bij elkaar en print ze uit. Het maakt het voor de deelnemers eenvoudiger om de juiste plaatjes te vinden. Wel moet er een grote variëteit aan afbeeldingen zijn.

Op deze vellen plakken deelnemers afbeeldingen van voorwerpen of sfeerbeelden die ze graag in de wijk zouden zien. Deelnemers kunnen ook stiftens gebruiken.

Als de vellen klaar zijn hangen de groepjes hun werkstuk aan de wand. De deelnemers bekijken eerst alle moodboards in stilte. Daarna presenteren de duo's hun 'droomwijk' aan de overige deelnemers. Met elkaar trekken de deelnemers conclusies over hetgeen ze hebben gezien.

Resultaat

Het resultaat is een aantal collages of moodboards die een beeld geven van de wensen en verlangens die deelnemers over de wijk hebben. De overeenkomsten tussen de collages geven een richting aan van hetgeen de groep belangrijk vindt.

3.6 Fase 4 Scheppen

Bijeenkomst 7: Prioriteren

Doelstelling

De groep selecteert uit alle (vrijblijvende) ideeën die tot nu toe aan bod zijn geweest de prioriteiten.

Benodigde materialen

Deze bijeenkomst zijn de moodboards (collages) en de plattegrond/luchtfoto met markeringen (projectie via de beamer) aanwezig.

Programma

De groep deelnemers krijgt de opdracht om keuzes te maken uit de grote hoeveelheid voorstellen en ideetjes die de revue passeerden. Zij moeten zich daarbij verplaatsen in de rol van de gemeente als mogelijke financier. Maar zij dienen ook rekening te houden met de wensen en behoeften van andere bewoners in de wijk. Belangrijke richtlijnen bij het maken van de keuzen zijn de volgende vragen:

- Welke voorstellen zijn praktisch en financieel haalbaar (realistisch)?
- Welke voorstellen willen we op de korte termijn realiseren, welke op de lange termijn?
- Welke voorstellen zijn essentieel (onmisbaar)?

Resultaat

Het keuzeprocess levert een lijst met prioriteiten op waar overeenstemming over is bereikt.

Prioriteiten:

Een veiligere wijk
- verlichting
- verkeersveiligheid
- toezicht

Fysieke voorstellen
- kleurrijk Gageldonk-West
- gezond rond de Vijverberg
- Multifunctioneel buurtplein en buurtgebouw (lt)

Sociale activiteiten
- koffieochtenden
- balkontuintjesproject (lt)
- ruilwinkel (lt)
- trimclubjes (lt)

lt = lange termijn

Bijeenkomst 8: Detailuitwerking

Doelstelling

De lijst met prioriteiten verder uitwerken en een aanzet geven voor de eindpresentatie

Benodigde materialen

De in de vorige bijeenkomst opgestelde prioriteitenlijst, de moodboards (collages) en de plattegrond/luchtfoto met markeringen (projectie via de beamer) zijn voorhanden.

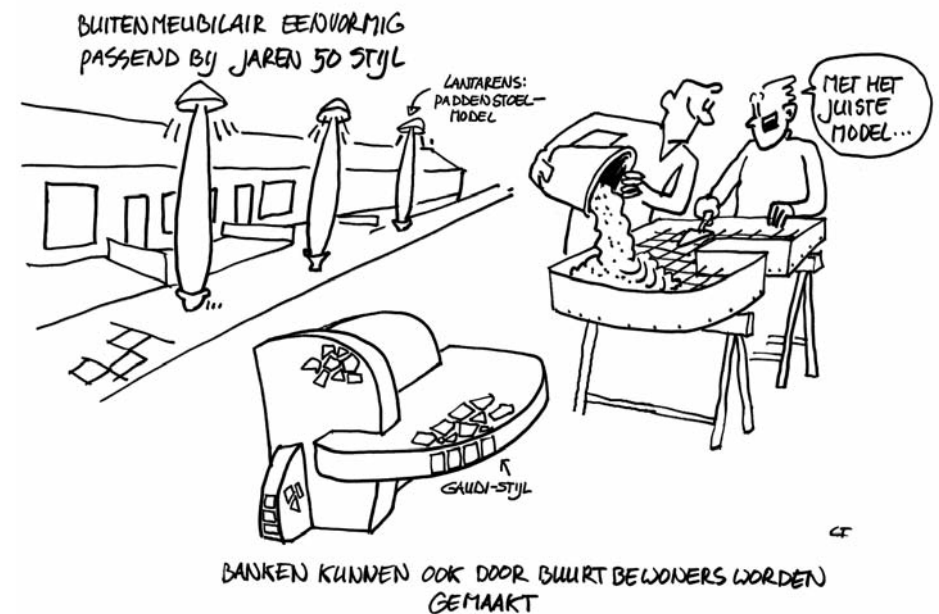
Programma

De deelnemers werken voorstellen die op de prioriteitenlijst staan heel praktisch uit. Ze benoemen ieder voorstel heel concreet. Er komen antwoorden op vragen als:

- op welke exacte locatie(s) heeft dit voorstel betrekking?
- aan welke materiaalsoorten, kleuren, vormen denken we?
- welke bewoners(groepen) gaan we betrekken bij de realisatie van het voorstel?
- wie van de deelnemers gaat dit voorstel presenteren (alleen of in duo's)?

Resultaat

De voorstellen die de deelnemers gaan presenteren zijn bekend en de deelnemers hebben de verantwoordelijkheden voor de presentatie onderling verdeeld.

3.7 Fase 5 Presenteren

Bijeenkomst 9: Voorbereiding presentatie

Doelstelling

Deelnemers maken een eindpresentatie van de voorstellen (het 'advies').

Benodigde materialen

Aanbevolen is het gebruik van ondersteunende software zoals Powerpoint of Prezi.⁶ Laptop en beamer zijn noodzakelijk en voor het gebruik van Prezi is een internetverbinding nodig. Het is handig om fototoestellen bij de hand te hebben, omdat de presentatie meestal nieuw fotomateriaal vereist.

Programma

De deelnemers hebben tijdens de wijkschouw foto's gemaakt van locaties in de wijk. Het kan nu nodig zijn om aanvullend fotomateriaal te maken. De voorstellen zijn immers in deze fase veel concreter en gedetailleerder dan in het begin.

Met de prioriteitenlijst en het fototoestel in de hand trekken de deelnemers in groepjes opnieuw de wijk in en leggen de locaties vast.

Indien nodig zoeken de deelnemers op het internet afbeeldingen die weergeven wat er op een bepaalde locatie moet veranderen. Als deelnemers bijvoorbeeld een trimbaan in een

Trimmers en Crea-Bea's

Bij de uitwerking van de prioriteitenlijst in Gageldonk-West kwamen twee onderwerpen bovendrijven. Deze onderwerpen waren verbonden aan twee verschillende gebieden in de wijk. Het was daarom logisch om de groep deelnemers voor het maken van de presentatie in tweeën te splitsen.

Kleurrijk Gageldonk-West

Eén groep (Crea-Bea's) werkte aan de presentatie van voorstellen voor het verbeteren van de veiligheid en het 'opfleuren' van de openbare ruimte in het woongebied van de wijk. Ze ontwierpen een veilige wandelroute door de wijk langs door kinderen beschilderde stoeptegels. Wandelaars komen langs zelfgemaakte kunstwerken, door bewoners beschilderde bankjes en zelfgemaakte mozaïekbanken.

Gezond rond de Vijverberg

De andere groep (Trimmers) maakte een plan voor een opknopbeurt van het park de Vijverberg. Het plan bevatte voorstellen voor hygiëne, veiligheid, sport (trimbaan), recreatie en ontmoeting. Ze vonden een natuurlijke uitstraling belangrijk en kozen voor het plaatsen van houten trim- en speeltoestellen. Beide groepjes fotografeerden de locaties waar ze concrete voorstellen voor deden en vonden afbeeldingen van voorwerpen die ze in de omgeving wilden plaatsen. De trainer ondersteunde hen bij het maken van een powerpointpresentatie.

parkje willen, dan zoeken ze afbeeldingen van een willekeurige trimbaan op het internet op.

De presentatie is een systematische weergave van de onderwerpen die op het prioriteitenlijstje staan. Foto's van de wijk dienen om de problemen en voorgestelde oplossingen concreet in beeld te brengen, ondersteund door tekst en afbeeldingen. De deelnemers oefenen de presentatie in de eerder samengestelde groepjes.

Resultaat

De presentatie is gereed en de deelnemers hebben ermee geoefend.

Bijeenkomst 10a: Presentatie aan wijkbewoners

Doelstelling

De bijeenkomst is bedoeld om wijkbewoners inzicht te geven in de plannen en het draagvlak van de plannen te toetsen.

Benodigde materialen

Bij de presentatie zijn alle uitwerkingen van de plannen aanwezig. Aan de muur hangen de 'moodboards' die de deelnemers hebben gemaakt. De plattegrond/luchtfoto met alle stickertjes en prikkertjes is tentoongesteld.

Een laptop en beamer zijn noodzakelijk voor het vertonen van de powerpointpresentatie.

Kleurrijk Gageldonk-West en Gezond Rond de Vijverberg

6 Prezi is een relatief nieuw presentatieprogramma. Het biedt meer vrijheid en afwisseling in de presentatiewijze dan bijvoorbeeld Powerpoint. Voor het gebruik van Prezi is een internetverbinding noodzakelijk. www.prezi.com

Programma

De bijeenkomst heeft een informeel en feestelijk karakter. Er is daarom voorzien in hapjes en drankjes voor iedereen. Een informeel karakter maakt de afstand tussen wijkbewoners en de deelnemers aan het wijkatelier kleiner. Dat is belangrijk om uitwisseling en discussie te bevorderen.

Vertegenwoordigers van de opdrachtgever(s) zijn ook aanwezig. Ze krijgen inzicht in de definitieve plannen van de deelnemers en peilen de reactie van de wijkbewoners. En natuurlijk is het aardig als deze vertegenwoordigers in de loop van de bijeenkomst ook een positieve en motiverende reactie op de plannen geven. Dit laatste is nodig als zij de betrokkenheid van wijkbewoners verder willen stimuleren.

Bijeenkomst 10b: Aanbieding aan opdrachtgever

Doelstelling

Formele afsluiting van het project.

Benodigde materialen

Net zoals bij de presentatie voor de wijkbewoners hangen de 'moodboards' aan de muur en is de plattegrond/luchtfoto met alle stickertjes en prikkertjes tentoongesteld. Ook de laptop en beamer zijn nodig.

De plannen van de deelnemers aan het wijkatelier zijn als schriftelijk rapport beschikbaar. Dat rapport bieden zij de opdrachtgevers aan.

Programma

Deze bijeenkomst heeft een formeler karakter dan de presentatie aan de wijkbewoners. Er zijn hoogwaardigheidsbekleders aanwezig, zoals bijvoorbeeld een wethouder en een directeur. Mogelijk is er ook pers.

Het is uitdrukkelijk de bedoeling dat enkele deelnemers aan het wijkatelier de plannen zelf aanbieden aan de opdrachtgevers. Dit is belangrijk om de positie van wijkbewoners als gelijkwaardige gesprekspartner (van de gemeente, woningcorporatie) te onderstrepen. De wethouder of directeur richt

zich in zijn of haar commentaar dan ook rechtstreeks tot de wijkbewoners. De trainer en begeleiders van het wijkatelier blijven op de achtergrond.

Uiteraard zijn er hapjes en drankjes na afloop.

3.8 Vasthouden van de groep

De groep deelnemers is acht tot tien weken of nog langer intensief met elkaar aan het werk geweest. Door de training ontwikkelden ze kennis en vaardigheden die in de toekomst goed van pas kunnen komen. Het welzijnswerk heeft met het atelier een gemotiveerde en deskundige groep bewoners gecreëerd. Deze mensen kunnen van onschatbare waarde blijken als men in de toekomst meer betrokkenheid (participatie) van wijkbewoners wil organiseren.

Het welzijnswerk doet er verstandig aan hechte banden met deze groep te houden. En de opdrachtgever(s) van het wijkatelier moeten serieus werk maken van de adviezen van deze bewoners.

Ambities van de deelnemers

Tijdens de presentatie van het wijkatelier in Bergen op Zoom vertelde de vertegenwoordiger van de gemeente dat de gemeente de adviezen zal meenemen in het grote Masterplan. Eén van de deelnemers aan het wijkatelier stak daarop haar vinger op en vroeg of de dames van het wijkatelier ook betrokken konden worden bij het invoegen van hun adviezen in het Masterplan. De gemeenteambtenaar heeft hier positief op gereageerd. Na afloop van de presentatie bleven de wijkbewoners en de ambtenaren met elkaar in gesprek.

3.9 Nog meer mogelijkheden

Het wijkatelier is een eenvoudige methode om burgers bij lokaal beleid te betrekken en hun kennis en ervaringen aan te boren. Indien goed uitgevoerd ontstaat een groep mensen die verantwoordelijkheid wil nemen voor de eigen leefomgeving. Gezondheid is een breed beleidsterrein maar in alle gevallen voegt participatie van burgers of patiënten wezenlijk iets toe. Gezondheidsbevordering en preventie lukt beter wanneer leden van de doelgroep zelf betrokken zijn bij het ontwikkelen en organiseren van projecten. In samenwerking met patiënten of hun familieleden kunnen zorgverleners meer zorg op maat bieden.

Er zijn vele voorbeelden te bedenken waar een wijkatelier een toegevoegde waarde kan hebben. Hier zijn zeven willekeurige problemen:

- In een wijk wonen veel geïsoleerde vrouwen. De gemeente wil hen bereiken en een passend activiteiten aanbod ontwikkelen
- De gemeente en woningcorporaties willen weten welke woonzorgvoorzieningen er voor ouderen in de wijk nodig zijn in de komende jaren.
- De gemeente wil mantelzorg in een wijk stimuleren en ondersteuning bieden, maar weet niet hoe dat aan te pakken.
- Minderjarige jongeren in de buurt hebben makkelijk toegang tot alcohol. De gemeente wil graag een actieplan ter preven-

tie van overmatig drankgebruik opstellen.

- De gemeente is in overleg met projectontwikkelaars over de realisatie van een sportcomplex. Zij wil zich ervan vergewissen dat de wijkbewoners daadwerkelijk gebruik van deze voorziening zullen maken.
- Er ligt de komende paar jaar een stuk braakliggend terrein in de wijk. De gemeente wil bewoners verantwoordelijkheid geven voor een tijdelijke bestemming van dit terrein.
- Een wijkgezondheidscentrum wil zwangere vrouwen in een vroeg stadium van de zwangerschap bereiken en meer begeleiding rondom de geboorte bieden.

Een wijkatelier kan – onder andere in bovenstaande voorbeelden – bijdragen aan het ontstaan van een breed draagvlak voor beleid en de kwaliteit van de maatregelen verhogen.

Voor meer informatie over de mogelijkheden van een wijkatelier en andere methoden om de participatie van burgers te vergroten kunt u contact opnemen met:

FORUM Instituut voor Multiculturele Vraagstukken

Postbus 201, 3500 AE Utrecht

www.forum.nl/gezondheidindebuurt

informatie@forum.nl

(030) 297 43 21

Bijlage 1 Wijk schets Gageldonk-West

Gageldonk-West is een levendige wijk met zo'n 5000 inwoners in oostelijk Bergen op Zoom. Een wijk die, net als andere wijken van net na de oorlog, duidelijk is begrensd en ruim is opgezet. De wijk heeft een heldere ruimtelijke en functionele opbouw, met zijn eigen dagelijkse voorzieningen langs de hoofdstraten Kastanjelaan en Gentiaanstraat/Ericalaan en het centraal gelegen Piusplein. Veel van de bebouwing in de wijk bestaat uit gesloten bouwblokken, waar een duidelijke scheiding is tussen openbaar en privéterrein. Binnen de wijk bevinden zich een aantal buurten die vanuit een architectonisch concept zijn vormgegeven. Langs de randen van de wijk is er nog vooroorlogse lintbebouwing. Naast het Piusplein is het Vijverbergpark een bepalende openbare ruimte. Deze groenzone (een oude tankgracht) vormt een belangrijk onderdeel van het leefklimaat van Gageldonk, maar wordt op dit moment matig beheerd en onderhouden.

Gageldonk-West is kleurrijk: veel kansarme groepen uit verschillende culturen vestigden zich in de afgelopen decennia in de wijk. Dit heeft een positieve, maar ook een negatieve weerslag op de wijk. De sociaaleconomische situatie van veel inwoners is zwak. Wijkbewoners ervaren de wijk op verschillende punten als onveilig. De gemeente Bergen op Zoom en de lokale woningcorporatie Stadlander proberen sinds enkele jaren het woon- en leefmilieu voor bewoners in de wijk te verbeteren. Zij pakken de wijk zowel sociaal-maatschappelijk als fysiek aan. Gageldonk-West moet een aantrekkelijke wijk worden. Een wijk waar bewoners veel culturele activiteiten organiseren en zich kunnen ontplooiën, onder andere als lokaal ondernemer.

Wijkatelier Groen en Gezond Gageldonk-West

Denk je mee over een *bewegelijk* Gageldonk-West?

Meer bewegen!

Minstens een half uur per dag bewegen is nodig om in een gezonde conditie te blijven. Voor kinderen zelfs een uur per dag! Bewegen kan prima in je eigen woonomgeving. Door te wandelen, fietsen, traplopen, stofzuigen en in de tuin te werken beweeg je al best veel. Maar het helpt natuurlijk enorm als de wijk waarin je woont aantrekkelijk is, een plek is waar veel te beleven valt. Je gaat dan wat sneller op pad en dat is gezond!

Maak van Gageldonk-West een gezonde buurt voor ouders en kinderen!

Omdat u er als inwoner van Gageldonk-West het meeste belang bij heeft dat uw woonomgeving aantrekkelijk is, vraagt de gemeente Bergen op Zoom aan u om te helpen van Gageldonk-West een gezonde buurt te maken. Vooral voor kinderen die in de groei zijn is beweging extra belangrijk; zij kunnen het meeste profijt hebben van leuke speel- en beweegmogelijkheden in de wijk. De gemeente wil daarom heel graag hierover praten met moeders uit Gageldonk-West.

Zelf je wijk inrichten: doe je mee?

In september 2011 start een groepje vrouwen met een Wijkatelier. In dit Wijkatelier leer je - onder leiding van een deskundige - op een andere manier te kijken naar de wijk en hoe ze is ingericht. Met deze kennis op zak ga je in groepjes de wijk in, en gewapend met een foto-toestel ga je op zoek naar plekken waar plaats gemaakt kan worden voor meer beweging. Zo kan de wijk steeds meer een plek worden waar je je thuis voelt.

Hoe werkt het?

Het Wijkatelier start in september en loopt door tot december. Je komt in die periode tien keer bij elkaar. De bijeenkomsten vinden plaats in het Wijkcentrum aan de Kastanjelaan en duren per keer ongeveer anderhalf uur. Er kunnen ongeveer twaalf vrouwen meedoen. Met elkaar werk je ideeën uit die je hebt opgedaan tijdens de verkenning van de wijk onder begeleiding van een ervaren architect. Het uiteindelijke resultaat, een mooi boekje met ideeën, foto's en tekeningen, wordt vervolgens door de deelnemers van het Wijkatelier in december aan de wethouder aangeboden.

Voor meer informatie kunt u terecht bij:

- Wijkpunt Gageldonk-Best, Kastanjelaan 66-68, Telefoon: 0164-260379, vragen naar Wendy Rooze
- V.I.V. Zonneplein 33, Telefoon: 0164-247698
- Edwin Kleiboer, Mail: e.kleiboer@bergenop-zoom.nl

Bijlage 2 Wervingsfolder

Wijkatelier Groen en Gezond Gageldonk-West

Ben je een vrouw, 18 jaar of ouder?
Kunnen je kinderen buiten veilig spelen? Hou je ervan om in de tuin bezig te zijn of juist niet? Ga je op de fiets of auto naar de winkel of liever lopend? Heb je alles in de wijk wat je nodig hebt om goed te kunnen bewegen? Doe mee om op een leuke en creatieve manier te laten zien hoe jij de toekomst van de wijk ziet.

Voor vrouwen uit Gageldonk-West worden er in het najaar workshops georganiseerd. Deze workshops worden samen met 'Wijkatelier Groen & Gezond' genoemd. Laat hier je stem horen over wat je zou willen veranderen in de wijk.

Wie: Vrouwen (iedereen vanaf 18 jaar) uit de wijk, samen met een vrouwelijke architect en opbouwwerker.

Wat: 10 Bijeenkomsten van ongeveer anderhalf uur. Het ontwerpen van creatieve plannen om veilig en met plezier door de wijk te bewegen.

Waar: In het wijkcentrum De Kastanje.

Wanneer: Van eind september tot en met december 2011

Hoe laat: De data en tijden worden samen met de groep afgesproken (bijvoorbeeld onder schooltijd).

Als u denkt dit is iets voor mij of daar wil ik aan deelnemen dan kunt u voor meer informatie terecht bij:

- Wijkpunt Gageldonk-Best, Kastanje-
laan 66-68, Tel: 0164-260379, vragen
naar Wendy Rooze
- V.I.V, Zonneplein 33, Tel: 0164-247698

**Praat mee over uw wijk.
Uw mening telt!**

+architecture

Stadlander

Colofon

Auteurs

**Arjaan Hijmans van den Bergh
en Mathilde Peen**

Afbeeldingen

+Architecture

Cartoons

Beeldleveranciers

Vormgeving

Beyond Illusions

© 2012 FORUM Instituut voor Multiculturele Vraagstukken en +Architecture

FORUM is een onafhankelijk kennisinstituut op het terrein van multiculturele vraagstukken vanuit het perspectief van de democratische rechtstaat, sociale cohesie en gedeeld burgerschap. FORUM vergaart kennis op het brede terrein van integratie, stelt deze beschikbaar en zet de kennis om in praktisch toepasbare methoden en producten.

Bijlage 4 Een groen en gezond advies

FORUM

INSTITUUT VOOR
MULTICULTURELE
VRAAGSTUKKEN